

ERDÉLYI MUZEUM

AZ ERD. MUZEUM EGYLET IGAZG. VÁLASZTMÁNYA MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

FINÁLY HENRIK,

M. K. EGYET. TANÁR, A MUZ. EGYL. TITKÁRA, A M. TUD. AKAD. L. T.

Megjelen havonként.

Május. I.

Ára évenként 1 frt 15 kr.

† LEGID. GR. TELEKI DOMOKOS.

A magyar nemzetnek, mely a közelebbi hónapokban több nagy férfának kimúltát gyászolta, ismét halottja van. Legidősb széki gr. Teleki Domokos, a hazafiui erényekben és jellemekben gazdag Teleki család díszje, f. évi Május 1-én Kolozsvárt megszűnt élni. Gyémánttisza jelleme, lángoló hazafisága, a közügyek iránti mély érdeklődése, áldozatkészsége ugy az 1848 előtti erdélyi és magyarországi, mint az újabb korszaki országgyűléseken a szabad-elvű haladás zászlója alatt kifejtett politikai, mindig következetes, szilárd magatartása és munkássága őt a nemzeti köztisztelet tárgyává emelte. Erdély, melynek politikai küzdelmeiben az 1834-iki mozgalmaktól fogva mint az alkotmányos reformpárt egyik vezérfőnöke működött, benne oly férfit vesztett, ki az erdélyi részek bonyolult viszonyait hosszas tapasztalásból a legalaposabban ismerte, s ezen hazarész érdekeinek a közhaza s a magyar nemzet magasabb érdekeivel öszhangzólag leendő előmozdításán buzgalkodott. Az erdélyi ev. ref. egyházkerület benne egyik legbuzgóbb s az oktatásügy érdekében áldozni mindig kész főgondnokát, a magy. tud. Akadémia, mely a tudományosan mivel s irodalmi téren is elismert nevű férfit 1861-ben tiszteleti tagjává választotta, igazgató tanácsosát, Kolozsvár városa, melynek kebelében oly hosszasan élt és hatott, egyik legmélyebben tisztelt polgárát gyászolja.

Az erdélyi muzeum-egylet benne elveszti egyik legtekintélyesebb alapítóját, a ki nem csak tetemes anyagi áldozattal segítette létesíteni az erdélyi muzeumot, hanem erkölcsi befolyásával is folyton támogatta az egyletet és működését.

Legyen áldott a nemes férfiú, az igaz hazafi emlékezete, legyen termékenyítő tündöklő példaadása!

Tartalom: Adalékok Erdély geológiájához, dr. Koch Antal egyet. tanártól.
 — Az erd. muzeum-egylet közgyűlése 1876 márcz. 6-kán: c)–h). —
 Adományjegyzék. — Pályázat. —

Adalékok Erdély geológiájához

Dr. Koch Antal egyetemi tanártól.

II. Kövületek a marosujvári sótelepet fedő tályagból és márgából.

Még két évvel ezelőtt kapott az erd. muz.-egylet gyűjteménye Dr. Mosel Antal bányatanácsos úrtól néhány darab kövületes kékesszürke kaviesos tályagot, mely közlése szerint közel a sötömzshez, ennek fedüjéből vétegett. A tályagban a *Pectunculus pilosus* L. kagylófajnak jól megtartott egyik héja volt látható; ezenkívül a közelebbi vizsgálatnál kitűnt, hogy helyenként a tályag egészen porondos és brecciaszerű belézárt apró puhányok és foraminiferák fehér héjacskáitól. Miután az erdélyi sótelepeket magába záró agyag-, tályog- és márgarétegekből eddigelé nagyon kevés szerves maradványt ismerünk még, a melyekből azoknak geológiai korát pontosan megállapítani lehetne, érdemesnek mutatkozott ezen tályagból az említett héjacskákat kierőszakolni és lehetőleg pontosan meghatározni. Ezen műveletnek eredménye a kövületek következő jegyzéke, megjegyezvén, hogy a foraminiferák kiválogatásánál és meghatározásánál Tmák József tanárjelölt úr segédkezett.

a) Csigák.

- Rissoa Lachesis Bast* sok jó példány.
 „ *cfr. inflata Andz.* elég gyakori, kissé kopott példány.
 * *Alvania (Rissoa) Vellscensis v. Schwtz.* 2 jó péld.
Bulla convoluta Brocc. néhány ifju példány.
 * *Trochus cfr. patulus Brocc.* néhány ifju péld.
 „ *cfr. milaris Brocc.* több apró péld.
 * *Cerithium scabrum Olivi.* sok péld. töredéke.
Conus cfr. Dujardi Desh. 1 kopott ifju példány.
Scalaria torulosa Brocc. 1 jó péld. töredéke.
Fossarus costatus Brocc. 1 kissé kopott apró péld.
Turritella cfr. turris Bast. 2 apró péld. hegye.
 ** *Bythinia curta Bst.* több jó péld.
 * *Dentalium entalis L.* gyakori.
Nalica sp. 1 kis kopott péld.

b) Kagylók.

- Pectunculus pilosus L.* 1 nagy péld.
 * *Ervillea cfr. podolica Eichw.* sok fiatal péld.
 * „ *cfr. pusilla Phil.* sok fiatal péld.

c) Foraminiferák.

- * *Amphistegina Hanerina*, gyakori.
 * *Heterostegina costata d' Orb.* 2 péld.

- **Polystonella crisper* Lam. néhány péld.
 „ *aculeata* d' Orb. 1 példány.
 „ *Josephina* d' Orb. 2 péld.
Dendritina elegans d' Orb. 2 példány.
 **Triloculina inflata* d' Orb. több példány.
 „ *austriaca* d' Orb. több példány.
 **Globigerina bullorides* d' Orb. sok példány.
 „ *bilobata* d' Orb. 1 példány.
 **Alveolina melo* d' Orb. több példány.
Globulina punctata d' Orb. 1 példány.
Nodosaria és *Dentalina* sp. töredékek, és még több közelebb meg nem határozott faj.

Ezekon kívül még *Lithothamnium* (*Nullipora*) sp. gumók, bryozóák kopott törzstöredékei, végre halcsontocskák és fogak is.

Mindezekkel együtt kaptunk még két darab kagylókövületet egy sárgásszürke, fehér lithothamnium-gumókkal ellátott márgából, mely Dr. Mosel közlése szerint az előbbi tállyagba be van rétegezve, tehát ugyanazon képlethez tartozik. E kagylók egyike: *Pecten Malvinae* Dub., másika egy közelebb meg nem határozható köbél, tán *Cytherea* sp.

A felsorolt kövületek kevés kivétellel oly fajok, melye a bécsi medencében a tisztán tengeri jellegű badeni tállyagban, vagy a lajtamészben és a vele váltakozó agyagos és homokos rétegekben fordulnak elő, nemkülönben Magyarország számos megfelelő rétegeiben is, mint p. Bujtúron és Lapugyon. A csillagokkal jelölt fajok a wieliczki sóban és sóagyagban is előfordulnak, a két csillaggal jelöltek pedig azokból kerültek ki legelőször.

A felsorolt fauna határozott tengeri jelleggel bír s arra mutat, hogy az azt bezáró tállyag és márga a neogen korszaknak ugynevezett felső mediterrani emeletébe tartozik, a melynek leülepedésekor Erdély körülzárt medencéjében a sónak legnagyobb tömege már kiesett a tenger vizéből.

Feltűnő körülmény az, hogy a fennemlített puhányoknak legnagyobb része fejletlen ifju példányokból áll, a melyeknek meghatározása sok nehézséggel jár, s hogy így van ez a wieliczki sóagyag puhányfaunájával is, melyet Reuss*) áttanulmányozott. Ez mindenesetre arra mutat, hogy mindkét helyen hasonló természeti viszonyok uralkodtak, midőn ezen puhányok éltek, s valószínűleg a beltengereknek időnként nagyon meggyült sótartalma okozható, hogy a puhányfiókák teljes kifejlődésük előtt elvesztek.

Ámbár a leirt tállyag- és márgarétegek a marosujvári sőtömzsnek fedtjét képezik, tehát valamivel mindenesetre fiatalabbak a sónál, ennek leülepedését mégis ugyanezen korba kell helyezniünk. Ez következik Reuss észleletéből is, ki a marosujvári sőtömzs által körülzárt agyagban néhány kövületet talált, u. m. *Scerithium*

*) Die fossile Fauna der Steinsalzlagerungen von Wieliczka. Sitz. Berichte d. Wien Akad. d. Wiss. Wien LV. Bd.

Scabrum Oliv. töredékeit, *Globigerina bulloides d' Orb.* és *Glob. triloba Rss.* foraminiferákat, mely fajok a wieliczkaiban és egyéb neogen tengeri rétegekben gyakoriak. Magam is iszapoltam ily agyagot, de a maradékban csupán sárgás mészpátnak alig 1 m.-m.-nyi R-jeit és fehér gypsszemecskéket meg kristálytüket láttam, a miket Reuss felemlít.

I sméltelt gyűjtések azon lelhelyen, honnan az átvizsgált anyagot kaptuk, kétségen kívül sok érdekes újat hozhatnak még napfényre.

III. Hippuritek új lelhelye Erdélyben.

F. hó 12-kén és 13-ikán Szt.-László vidékén az alsó harmadkori rétegeket tanulmányozván, e mellett sikerült a felső kréta képletre oly jellemző hippuriteknek egy új lelhelyét is fölfedezni. E helyen csupán az utóbbiakról kívánok röviden szólni, az alsó harmadkori rétegekből gyűjtött anyag földolgozását és megbeszélését későbbre hagyván.

A hippuritek lelhelye a Szt.-Lászlótól nyugatra fekvő 805 méf. magas *Látódomb*, melynek hátán egy kis mészkőorom által biztosan ki van jelölve, minélfogva könnyen reáakadhatni. Ezen ormócska rendetlenül összevetett mészkőpadokból és gömbölyödött tömbökből van fölépítve; a pados mészkőrétegek csapása közel észak-déli, de meszsze ezen irányok egyikében sem követhető, el lévén földve az itten uralkodó az alsó eocän vörös agyag által, mely kétségen kívül közvetlen fedűjét képezi, a menyinyiben még Szt.-László közvetlen szomszédságában is még a mészkő gumós darabjait magába zárja. Kitűnik ebből, hogy a mészkő legnagyobb része már a harmadkorszak elején romboltatott össze és vitetett szélylyel a vizek által. A délre fekvő párhuzamos hegyvonulaton csapása irányában már nyomát nem találhattam e mészkőnek; az északra eső párhuzamos hegyvonulatokon még nem jártam.

A mészkőnek közvetlen felűjét amphiból és aztán agyagesillámpala képezi; tehát közvetlenül a kristályos hegységre üledett le egykor a mészkő. Felületi szélessége 40—50 méternél alig lesz több.

A mészkő tömör szövettel bír; alapjában barnavörös színű, de a nagymenyinyiségű hippuritek fehér héjaitól és az azoknak üregeit kitöltő fehér mészpáttól fehér foltos és tarkázott, s ennélfogva esiszolva a legszebb tarka márványt szolgáltatja, mely feltűnően hasonlít a hires hallstadi márványhoz.

A mi a hippuritesek fajait illeti, a gyűjtött anyagból kettőt sikerült kimutatnom. Az egyik a leginkább elterjedett és leggyakoribb

Hippurites cornu vaccinum Bronn,

melyből több közép nagyságú és egészen apró fiatal példányt kaptam, habár nem is oly jól megtartott állapotban, mint a zilahi Meszesen (Lásd erről jelentésemet „Erdélyi Múzeum“ 1874. 7 sz. 125 l.) A másik fajt a mészkőből nem lehet kiválasztani, jóval apróbb az előbbinél, hengeres hoszszú, s igen számosan párhuzamosan össze lévén növe, a mészkőnek sajátágos, a korallmészre emlékeztető kinézést kölcsönöz; mállott vagy esiszolt felületén azon-

ban határozottan feltűnnek a hippuritek jellemző haránt- és hosszsz-metszetei. Ezen faj alig lehet más, mint az alpesi goran képletben szintén nagyon elterjedt.

Hippurites organisans Montf.

s ez volna egyttal a harmadik kimutatott hippurit-faj Erdélyre nézve, a menyinyiben a zilahi Meszesen a Hipp. sulcatus Deffr. fajt kimutattam már.

Valószínű ezek után, hogy a gyalui kristályos hegytömb határán több helyen — így p. a Hideg- és a Meleg Szamos völgyeinek torkolatánál is — föllépő, eddigelé határozatlan másodkoriaknak mondott mészkövek, szinte a felső kréta képlethez tartoznak s meglehet, hogy szorgos kutatás által a hippuritek fel lesznek találhatók ottan is.

Az erd. muzeum-egylet közgyűlése 1876. Márczius 6-kán.

(Folytatás.)

c) Pénztárnoki jelentés:

Tisztelt közgyűlés!

Az „erdélyi muzeum“ pénztári-vagyonát illetőleg az 1875-dik évi Januárius 1-től — Deczember 31-ig lejárt időről van szerencsém előterjesztésemet megtenni.

Előleges tájékozásul főlemlitem: hogy az egyletnek „pénztári vagyona“ három osztályban kezeltetik: u. m. „Főpénztár“, „Természettudományi díjalap“ és „Aranyalap“ czim alatt.

Iső a Főpénztár, melyben a különböző értéknekemök szerint vannak sorozva: mind a „bevételek“, mind a „kiadások“ s ezekből kifolyólag, minden rovat végén kitüntetve van: az illető rovatbeli értéknekemnek 1875. végéni állománya.

Iső rovat alatt vannak: a Közhitelpapirok, mely czim alatt áthozatott 1875-re;

a.)	Egységes államkötvényben . . .	300	frt — kr.
b.)	Magyar földhit. záloglevélben . . .	500	frt — kr.
c.)	Urb. pap. (120,670 f. n. é. vagy	126703	frt 50 kr.

Az áthozotthoz gyűlt 1875-ben:

d.)	Vásárlás utján urb. p. 2050 azaz	2152	frt 50 kr.

Bevételek öszszege . . . 129656 frt — kr.

Kiadatott pedig 1875-ben:

aa.)	Ideigl. kölcsönre urbéri papir
(65,000 f.) =	68250	frt — kr.
bb.)	Kisorsoltatott urbéri papirban
(100 f.) =	105	frt — kr.

Kiadások öszszege . . . 68355 frt — kr.

Következőleg 1875 végén a Közhitel papirállomány 61301 frt — kr.

II-dik rovat: magába foglalja a kiadott kölcsönök- és elhelyezményekről szóló kötvényeket és pénzüntézeti könyveket, ezek szerint bevételképpen áthozatott 1875-re:

2. Kötvényekben és pénzint. könyvekben	59455 frt 03 kr.
Az 1875-dik évben történt elhelyezmény	86496 frt 60 kr.
A bevételek összege . 145951 frt 63 kr.	
De 1875. leírás és visszafizetés utján kiadatott	14255 frt 65 kr.
Következésképp 1875. végén ezen rovat állománya	131695 frt 98 kr.
III-dik rovat alatt vannak az „Alapítványi kötelezvények.“	
Bevétel mint 1875-re áthozott összeg	22739 frt 51 kr.
1875-ben e rovatba semmi sem gyűlt	
De befizetett alapítványért kiadatott	1500 frt — kr.
Következésképp 1875 végén e rovatbeli „állomány“*)	21239 frt 51 kr.

IV. rovat szól a készpénzről.

Áthozatott 1875-re mint bevétel:

a) Pénzkészlet 1874-ről átjött	99 frt 46 kr.
Ehez gyűlt 1875 folytán:	
b) Visszafizetett két régi kölcsön	6300 frt — kr.
c) Visszafizetett id. elhelyezm. (5 tét)	7955 frt 66 kr.
d) Béfiz. egy alapítv. (1500 f. u. p.)	1188 frt 75 kr.
e) Kisorsolt 100 frtos urb. papírért	104 frt — kr.
f) Visszafizetett előlegből	110 frt — kr.
g) Kölcsönön levő tőkék kamataiból	6931 frt 84 kr.
h) Alapítványi tőkék kamataiból	1174 frt 26 kr.
i) Közhitelepapírok szelvényeiből	4102 frt 72 kr.
k) Részvénydíjakból	325 frt — kr.
l) Az államtól egy évre	5000 frt — kr.
m) Eladott feles könyvek árából	110 frt — kr.
n) Haynald-alap egy évi kamatja	96 frt 60 kr.

Pénzbevételek összesen 33498 frt 28 kr.

De 1875-ben kiadattak még pedig:

1) Ideiglenes elhelyezménybe	18150 frt — kr.
2) A Haynald és Berde kamatok elhelyezm.	101 frt 48 kr.
3) A 2050 frt. n. é. urb. papír vásárlására	1626 frt 43 kr.
4) Rendszeresített fizetésekre	7710 frt — kr.
5) Igazgatás, kezelés és utaztatásra	428 frt 16 kr.
6) Könyvtár gyarapítására	1361 frt 98 kr.
7) Bernházásra, utalványokra	409 frt 40 kr.
8) Természeti táruk gyarapítására	993 frt 16 kr.

Átvitel 30780 frt 61 kr.

*) A 21,239 frt 51 kről szóló alapítványi összegben több olyan kötelezvény lévén, melyeknek aláírói különböző körülmények miatt, sem kamatot, sem tőkét befizetni nem képesek!!! s így azon összegekre számítani nem lehet s az egyet pénztári jövedelmeinek alapjául sem szolgálhatnak. Ez okból czél szerű lenne az olyan kötelezvényeket külön választani s egy jobb jövő reményében a pénztárban megőrizni.

Áthozatal	30780	frt 61 kr.
9) Régiség- és éremtár gyarapít.	338	frt 10 kr.
10) Kiadványokra	775	frt — kr.
11) Megtérítendő előlegekre	350	frt — kr.
12) Rendkívüliekre	371	frt 70 kr.
Kiadások összszége	32615	frt 41 kr.
Következőleg 1875. decz. 31-én pénztármaradék	882	frt 87 kr.

V. Az elősorolt rovatok állományi összszégei szerint van: Alap-
tőke, még pedig:

1) Közhitelepapír	61301	frt — kr.
2) Kiadott kölcsönök	121000	frt — kr.
3) Elhelyezmények	10695	frt 98 kr.
4) Alapítv. mag. kötvény	21239	frt 51 kr.

*) Az „alaptőke“ összszesen 214236 frt 49 kr.
Minthogy az 1874. év végén az „alaptőke“ volt 209542 frt 39 kr.
Az 1875-ik évben növekedett az „alaptőke“ . 4694 frt 10 kr.

Ha ezen növekedésből leszámítjuk a Haynald-
alap kamatját, mely külön célra van ren-
delve, együtt 144 frt 90 kr.
A főpénztár évi jövedelméből tőkésítettetett öszv. 4549 frt 40 kr.
azaz: négyezer ötszáz negyvenkilencz forint és husz krajczár.

Ezen 4549 frt 20 kr új tőkésítésből:

a) 1874-ik évben az alaptőkéből a könyvtár át-
szállítása költségeinek fedezésére kiszakasz-
tatott 1600 frt 99 kr visszafordíttatik
az alaptőkének 1600 frt 99 kr.
b) A visszafordított összszegen kívül az „alap-
tőke“ ujabbi növelésére adatott 2948 frt 21 kr.
s ezen két összszeg együtt teszi a 4549 frt 20 kr.
mint ez évbeni új tőkésítést.

A valóságos „alaptőke“ 1875 végén 214091 frt 59 kr.

VI. Külön kezelt ideiglenes elhelyezmény:

a) A Haynald alapítványnak kamatja 144 frt 90 kr.
b) A „Berde-alap“ tőkésített kamatja 105 frt 31 kr.
c) A Geréb Elek kötvénybeli tartozása 95 frt — kr.

E rovatbeli összszeg 345 frt 21 kr.

Az egyleti pénztárnak II-dik osztálya a

II. „Természettudományi díjalap.“

Az 1875-re áthozva volt ezen alapon:

aa) A tőke, mely áll magyar földhitel papírban 1000 frt — kr.
bb) A kamatok elhelyezve pénzügyintézetnél 488 frt 37 kr.

Az 1875-dik évben gyűlt:

1) Az 1000 frt záloglevél egy évi kamatjából 55 frt — kr.
Átvitel 1543 frt 37 kr.

*) Jegyzés. Az egész 214236 frt 49 krból
ha kivonjuk a „Haynaldf.“ 144 frt 90 krt
marad a fenti 214091 frt 69 kr.

	Áthozatal	1543 frt 37 kr.
2) A pénzügyintézetnél elhelyezett 488 frt 37 kr. kamatjából		29 frt 52 kr.
Az 1875-ik év végén ezen alap vagyona		1572 frt 89 kr.
III-dik osztályban van az „Arany-alap.“		
Az 1875-dik évre áthozott:		
a) Öt darab kötvény szerint jelzálogra elhelyezve		770 ₺
b) Természetben készletben		130 „
Az 1875-dik évben gyűlt és bevételgett:		
aa) Visszafizetett régi elhelyezménybeli tőke		100 „
bb) A tőkék után járó kamatokból		77 „
cc) Új elhelyezményről szóló kötvényben		200 „
Tehát az 1875-beli bevétel teszen:		1277 ₺
De mivel 1875-ben ki is adatott, még pedig:		
1) Az aa alatti visszafizetett tőkéről kötvény 100 ₺	}	300 ₺
2) A cc alatti új elhelyezmény szerint 200 ₺		
Az 1875. végén az Arany-alap“ vagyona		977 ₺
Az „arany-alap“-beli 977 ₺-ből:		
1) Jelzálogra 5 drb kötvény mellett kiadva van		870 ₺
2) Természetben van készletben		107 ₺
3) Mint bizonyosan bekapandó hátralék kamat		12 ₺

Ime, tisztelt közgyűlés! az eddig elősoroltak tették 1875 végén a muzeum-egylet pénztári vagyonát.

Mint hogy azonban az elősoroltakon kívül van még az egyletnek (fájdalom!) képzelte vagyona is: kötelességemnek érzem azt is: „Bevárandók“ czim alatt elősorolni; ugyanis:

1. Bé nem fizetett alapítványok után 1875 végéig számított kamat-hátralék = összesen	9292 ft 31 kr.
2. A 10. éves szakkból: részvényhátralék	12617 „ 25 „
3. Az 5. éves szakkból: részvény hátralék	585 „ — „
3. Herman Ottónak adott előlegből	298 ft — „

Bevárandók összege 22792 ft 56 „

Ezzel bezárom az 1875 végéig szóló jelentésemet, kifejezést adván azon óhajtásomnak: hogy a következő közgyűlést, azon örvendetes hírrel lephesse meg a jelentést tevő pénztárnok: miszerint „minden bevárandók befizettetvén, „hátralékok“ rovatáról említés sem tétetik.“ Adná az ég!!

Bányai Vítális,
muz.-egyleti pénztárnok.

d) Könyvtárnoki jelentés:

Tisztelt közgyűlés!

Muzeumi könyvtárunk, mely 1874. Szeptember végén szállított át az egyetemi épületbe, ott nem csak alkalmas és lehetőleg biztos, hanem egyszerűségi mind az előbbi ideiglenes szállásnál sokkal tágasabb helyiséget is nyert. Ezen intézetünk költségén felszerelt helyiség nemcsak mostani könyvtárunkat, hanem annak jövődjéig gyarapodását 15—20 évre, sőt a hely gondos fölhasználásával több időre is

képes befogadni. Ezen helyiség áll egy nagy tereméből, 2 szobából, az ezekkel párhuzamosan futó széles, világos és hosszú folyósóból s egy ezektől egészen külön álló tágas világos szobából.

A nagy terem az 1874-ben átköltöztetett könyvtár foglalja el, 51 nagy szekrényben több mint 30,000 kötettel; az egyik szobában az azóta vásárolt gr. Csáky-könyvtárnak és a volt erd. kormányzék által adományozott könyveknek maradandó része, mintegy 300 kötet, van fölállítva, a hol még mintegy 3000 kötetre maradt hely; a másik szobában ideiglenesen régibb és újabb hírlapjaink vannak elhelyezve; a folyosó egy részét több mint 5000 kötetre menő régibb és újabb duplumaink foglalják el; a külön álló s legbiztosabb szobában kézirat és oklevélgyűjteményünk s legbecsesebb ritka nyomtatványaink állanak.

Könyvtárunk létszáma 1874 végén 31,532 kötetet és füzetet tett. Ehez járult a lefolyt 1875 évben vétel útján 227, adományokból, 36 darab duplum leszámítása után 258, a Csáky-könyvtár kiválogatott s megtartandó részéből 2022 kötet és füzet. E szerint e mult évi összes gyarapodás 2507 darabot tett s így könyvtárunk létszáma a mult év végén 34,139-re emelkedett. Ezenkívül van a Csáky-könyvtárból félretett 2188 darabbal több mint 5000-re szaporodott duplum-gyűjteményünk, melynek czimtára még ez év folytán kinyomatandó s így ezen felesleg példányok nagy része könyvtárunk javára értékesíthető lesz.

Kézirattárunk a mult évben adományozás által 13, a Csáky-könyvtárból 16 kötettel szaporodott; ez utóbbiak azonban többnyire régibb írók oly munkáinak újkori másolatai, melyek gyűjteményünkben régibb példányokban már megvoltak. Oklevélgyűjteményünkhöz egyesek adományából 3 darab eredeti és 2 hiteles átirat járult. Kézirattárunk örvendetes gyarapodásául említhetem, hogy gr. Kemény Józsefnek, kinek gyűjteménye teszi kézirattárunk legbecsesebb részét, 3 kötet sajátkezű kézírata került intézetünk birtokába, melyet ő még 1848 előtt kölcsönzött ki s Fabritius Károly, trappoldi evang. lelkész ur volt szíves e becses gyűjtemény kiegészítésére kézirattárunkba szorgáltatni.

Intézetünk költségén a mult évben 14 külföldi tudományos folyóirat volt megrendelve, hazai szerkesztőink és kiadóink szivességéből pedig részint tudományos, részint politikai és szépirodalmi folyóirat és napilapot nyertünk.

Könyvtárunk felállítása a mult nyáron be lett fejezve, az egyes munkák megszámozása is legnagyobb részben, több mint 30,000 darabon, végre van hajtva; e munka befejezését azonban a korán beállott kemény hideg gátolta, mely miatt a fűthetetlen könyvtári helyiségben a dolgozást nem lehetett folytatni. A Csáky-féle könyvekben és a különböző gyűjteményeink mellett mintegy kézikönyvtárul szolgáló munkákon kívül könyvtárunkból még mintegy 400 darab maradt számozatlan. Ez elmaradt munka azonban, mihelyt az idő enyhülése enged, be lesz fejezve.

E munka végrehajtásával a könyvtár használata s a könyvtári

személyzet szolgálata, mely a múlt évben sok nehézséggel járt, mint-hogy a könyvtár a rendezési munka folyama alatt is mindig nyitva állott az olvasó közönség használatára, tetemesen meg lesz könnyítve. Azonban, ha könyvtárunkkal minél teljesebben ki kívánjuk elégtíteni azokat az igényeket, melyeket a közönség egy használatra szánt nyilvános könyvtár irányában emelhet, még sok időt, fáradságot és gondot kívánó munkákat kell végrehajtani, melyeket a mostani személynzettel, minthogy annak ideje legnagyobb részét a mindennapi könyvtári szolgálat foglalja el, csak hosszszas idő múlva lehetne képes teljesíteni.

Könyvtárunk alapczímtára egyes czédulákon, teljesen készen van; duplumaink hasonlóan czímtározva vannak: de kívánatos, sőt szükséges, az alapczímtárnak, habár rövidített címekkel könyv alakban való összeírása s ezen czímtárak kinyomatása, mi nemcsak sok munkát kíván, hanem tetemes költségbe is fog kerülni. Minél inkább nő könyvtárunk s emelkedik a használati forgalom, annál szükségesebb a szakczímtárak lehető leghamarább való elkészítése. Ezen munka bevégzésére pedig, miután a kormány a súlyos pénzügyi helyzet miatt a könyvtárrendezési munkára engedélyezett az egyetem részéről fizetendő egy napidíjnokot, muzeumunk, könyvtárunk mostani személynzete, mely rajtam kívül egy segédből és egy szolgából áll, kellő idővel és erővel nem rendelkezhetik. Jól tudom, hogy egyesületünk pénzereje jelenleg a könyvtártiszti személyzet állandó szaporítását nem engedi: azonban még sem kételkedem, hogy ezen munkák teljesítésére irányzott törekvésemet egyesületünk ideiglenes anyagi áldozattal is kész lesz támogatni, mihelyt az ezen sok ismeretet s kitaró fáradozást kívánó munkákhoz kellő készütséggel bíró s megbízható segéd felvétele lehetővé lesz.

Könyvtárunk forgalma a lefolyt évben nem csak emelkedett, hanem csaknem megkétszereződött. Olvasó szobánkat, mely naponkint öt órán áll nyitva, az egyetemi polgárok folytonosan növekedő szorgalommal latogatják. Azt az engedélyt pedig, hogy könyvtárunkból leczkekönyvük letétele mellett könyveket használatra haza is vitessenek, a múlt évben 162-en vették igénybe és így ezen kedvezményt az egyetemi polgárság majdnem harmadrésze használta. Az egyes egyetemi intézetek főnökei és a tanárok által használatra kivett könyvek száma, — a gyűjteményünk mellett levő kézi könyvtárakat nem számítva — folyvást 2—300 között váltakozik. A gyakorlat e szerint mind fényesebben igazolja, hogy egyesületünk valamint különféle gyűjteményeinek, úgy könyvtárának az egyetemi tanítás és tanulás czéljaira való átengedésével a Kolozsvár és az erdélyi részek jövőjére nézve kiszámíthatatlan hatásu egyetem szellemi érdekeinek s ez által nemzeti közmívelődésünk ügyének a leghasznosb szolgálatot tette és teszi. Az a feladat, melyet intézetünk hazafi szellemü alapítói maguk elébe tűztek, valósággal csak a kolozsvári egyetem fölállítása által nyert a gyakorlati életben kivihetőséget, s annak örvendetés fejlődésével és fölvirágzásával lesz mindinkább-inkább teljesíthető.

e) Jelentés az állattani osztályról.

Tisztelt muzeum-egyleti közgyűlés!

Midőn ezennel szerencsém van az állattani gyűjteményben a lefolyt év alatt történekről jelentésemet előterjeszteni, mindenekelőtt azon, gyűjteményünk kezelésére nézve nagyfontosságú körülményt legyen szabad örömmel kiemelnem, miszerint a magas kormány az egyetem ismételt felterjesztésére, a nyár folytán épületünkön oly átalakításokat eszközöltetett, melyek lehetővé tették a gyűjtemények újbóli czélszerű berendezését. Lehetővé tették nevezetesen azt, hogy a kisebb gyűjteményterem, mely három tanéven át, egyéb helyiség hiányában, állattani dolgozdául használtatott, ismét mint gyűjteményterem rendeztessék be; lehetővé tette továbbá azon hosszszab időre tartatlan anomal helyzetnek megszüntetését, mely abban állott, hogy a gyűjtemények kezelésére tartott egyleti őrségéd számára alkalmas helyiség teljes hiányában, kénytelen volt az egyetem a városban dolgozó helyiséget bérelni. Jelenleg az őrségéd által eszközölt finomabb s durvább munkáknak végzésére két külön helyiség áll az átalakított épületben rendelkezésére s az ig. választmányynak eddig tanusított elismerésre kötelező gondoskodása biztosítékot szolgáltat arra nézve, hogy ezen, tisztán az egylet czéljaira szolgáló két dolgozda, teljesen megfelelő felszerelésben részesülend.

A gyűjteményben a lefolyt év alatt eszközölt fontosabb munkák közül s annak gyarapodásáról, a már kiemelt új rendezéstől tekintve, kiemelem n következőket:

1.) Az egylet által vásárolt 310 példányból álló pillangó-gyűjtemény, teljesen rendezve kiállítatott; ezen Brasilia, Mexico s Kelet-india elragadó szépségű pillangóiból álló gazdag gyűjtemény az állattár legértékesebb s egyszersmind legpompásabb tárgyai közé tartozik.

2.) A budapesti nemzeti muzeum által ajándékozott s a kelet-ázsiai expedíció alkalmával gyűjtött 83 darab madár kikészített s a szükséges szekrény elkészültével rövid idő alatt kiállítatik.

3.) Gyűjtés utján a mellékelt részletes kimutatás szerint, gyarapodott gyűjteményünk 7 drb kitömött emlőssel, 19 drb kitömött madárral, 15 drb madárszegycsonttal, 4 drb koponyával, 18 pár kikészített madárlábbal, 17 drb szeszben conservált emlős-, csúszó-, kétlábú és hallal.

Az összes évi gyarapodás e szerint tehát 423 részben egészen új s igen értékes darabból áll.

Dr. Entz Géza o. r. ny. t.

egyet. ny. rendes tanár, az állattani gyűjteménytár őre

Jelentés az állatgyűjtemény gyarapodásáról 1875 Január 1-sőtől Deczember 31-kéig.

1.) Kitömött emlősök.

1. — *Cervus capreolus*. ♂. (*Májer Ilona urhölgy ajándéka*.)
1. — *Lepus timidus*. ♂.
1. — *Hypudacus amphibius*.

1. — Mus Musculus.
1. — Plecotus auritus.

4. drb.

2.) Kitömött madarak.

1. — Falco lagopus. ♂.
1. — Falco buteo. ♂.
1. — Falco palumbarius. ♂.
1. — Circus pallidus. ♂.
1. — Strigiceps cinerascens. ♂.
1. — Strix otus. ♂.
1. — Lanius collurio. ♀.
1. — Picus major. ♂.
1. — Certhia familiaris. ♂.
1. — Anthus aquaticus. ♂.
1. — Emberiza citrinella. ♂.
1. — Plectrophanes nivalis. ♂. (*Ajándék Tordáról. Wolff Gábor urtól.*)
1. — Parus coeruleus ♂.
1. — Parus ater. ♂.
1. — Turdus merula. ♀.
1. — Saxicola rubetra. ♀.
1. — Saxicola rubicola. ♀.
1. — Sylvia arundinacea. ♂.
1. — Columba livia. ♀.
33. — Külföldi madár, (a budapesti nemz. muz. ajándéka.)

52. drb.

3.) Szegycsontok.

1. — Circus pallidus. 1. — Falco tinunculus. 1. — Strix otus.
1. — Corvus Cornix. 1. — Corvus Corax. 1. — Corvus frugilegus,
1. — Corvus pica. 1. — Coracias garrula. 1. — Fringilla spinus. 1.
— Plectrophanes nivalis. 1. — Melopsittacus undulatus. 1. — Saxi-
cola senanthe. 1. — Sylvia arundinacea. 1. — Columba livia. 1. —
Ciconia alba. Őszzesen: 15. drb.

4.) Koponyák.

1. — Cuculus canorus. 1. — Sylvia arundinacea. 1. — Ciconia
alba. 1. — Ardea purpurea. Őszzesen: 4. drb.

5.) Madárlábak.

1. — Strix otus.
1. — Strix brachyotus.
1. — Corvus corone.
1. — Corvus pica.
1. — Picus medius.
1. — Picus tridactylus.
1. — Fringilla domestica.
1. — Fringilla montana.

1. — *Alauda cristata*.
1. — *Parus major*.
1. — *Parus palustris*.
1. — *Parus coeruleus*.
1. — *Parus ater*.
1. — *Cinclus aquaticus*.
1. — *Regulus crococephalus*.
1. — *Troglodites punctatus*.
1. — *Ardea purpurea*.
1. — *Scolopax gallinula*.

19. drb.

6.) Szeszben conservált állatok.

1. — *Miniopterus Schrebersii*.
1. — *Anguis fragilis*.
1. — *Salamandra maculosa*.
1. — *Triton palustris*. (*Vedlett bőr*).
1. — *Lacerta viridis*.
1. — *Hyla arborea*.
1. — *Rana esculenta*.
2. — *Bufo variabilis*. ♂, ♀.
2. — *Bufo cinereus*. ♂, ♀.
2. — *Bombinator igneus*. ♂, ♀.
2. — *Emys Europaea*.
1. — *Ciprinus carpio*.
1. — *Cobitis elongata*.

17 drb.

Összesen: 113 példány.

Rendkívüli tárgy: egy nátronizált férfi hulla, özv. Cserey Jánosné adománya.

Elér János,
erd. orsz. muzeum segédőre.

f) Jelentés a növényteni osztályról.

Tisztelt muzeum-egyleti közgyűlés!

Örömmel jelenthetem mindenek előtt, hogy a növényteni gyűjtemény, immár egészen fel van állítva és hogy annak rendszeres használata minden tekintetben kényelmes. Hogy ezen fontos eredményt már három év múlva képes vagyok felmutatni, azt alárendeltjeim buzgó és odaadó munkálásának köszönhetem első sorban.

Knapp József ur az egyetemi növényteni tanársegéd eléggé nem dicsérhető kitartással támogatott engem és Farkas Kálmán az egyetemi növénykerti szolga, az összes mult évről fennmaradt növényt mérgezte és néhány kivételével felragasztotta, ez utóbbiakat még nem lehetett a gyűjteménybe besorozni, mert vagy olyanok, melyek határozottan hamisan determináltak és így a besorozás előtt még földolgozandók, de ez oly munka, melyet már természeténél fogva, időhöz

kötni nem lehet; annál is inkább, mert ezek tudományos értéke aránylag csekély.

Gyűjteményünk becses és fontos. A ki az erdélyi részek növényeiről írni akar, az ezt nem mellőzheti; de azért gyűjteményünk — fájdalom — mégis hézagos és van még sok erdélyi növény is, melyet a gyűjteményben hiában keresünk!

A mit leginkább fájjalni kell, az: hogy Schur, Baumgarten, Porcius és másoktól, kik Erdélyben működtek, kik erdélyi növényekről irtak, nincs egy növényünk is, pedig a tudomány követeléseinek eleget teendők, oda kell törekednünk, hogy az erdélyi autoroktól authenticumokat birjunk. A botanica u. n. floristikai része még mindig nagyon is alapszik a tradition, ha tehát a traditionalis növények nincsenek meg, azok helyes, vagy helytelen meghatározásáról ítéletet nem lehet hozni és miután nem tudjuk mit értett az illető azon név alatt, a honismeret tovább fejlődését is gátoljuk. Egy olyan muzeum pedig, mint a mienk, hivatva van arra, mindazt okvetlen evidentiában tartani, a mi hazánk erdélyi részeire vonatkozik.

A Fuss-féle gyűjtemény, mely az erdélyi muzeumnak megvételre felajánlatott, reánk végzetetlen fontosságu, nemcsak azért, mert számos erdélyi növényt tartalmaz, hanem még inkább azért is, mert Fuss Mihály fenőfalvi lelkész és egyh. superintendentialis vicarius ur, a Flora Transilvaniae excursoria szerzője, mely könyv ugyan használható és igen fontos, de másrészt sok kételyeket tartalmaz, melyeket csak is a szerző herbariumával lehet majd idővel feloldani.

Erdély florája háromszor iratott meg: először Baumgarten, másodsor Schur és harmadszor majdnem egyidejűleg Schurral, Fuss által.

A Baumgarten herbariuma a magyar kormány tulajdona és ideiglenesen a nagyszabeni államgymnasiumra van bízva, vajjon sikerülend-e ezen gyűjteményt, melyet tanczélokra felhasználni — épen azért, mert a növényei archivalis fontosságuak és csak szakférfiak kezeibe valók — vétek volna, valamikor Kolozsvárra hozni kevés reményem van.

A Schur-herbarium rendezett részét a szomszéd Galiczia lemerbergi egyeteme nem sajnálta megvenni, a herbarium másik része pedig a bécsi cs. és kir. udvari növénytani cabinetben van.

A harmadik erdélyi florairó gyűjteménye áruba van bocsátva és így a muzeumegyletnek alkalma van legalább egy erdélyi flora teljes adatait megszerezni.

Ezen gyűjtemény az erdélyi muzeum herbariumának díszét emelné, azon herbariumét, melyről elmondom, hogy az erdélyi muzeumegyleti választmány általam indítványozott intézkedései folytán csinra, használhatóságra nézve bármely continentális gyűjteménnyel vetélkedik.

Habár terhes tudomány-egyetemi teendőim mellett minden ily gyarapodás személyemre nézve fárasztó és erőltető, mégis mindenkor kész vagyok ezen tekintetben erőt és időt a legszivesebben áldozni, hogy Kolozsvár növénygyűjteményei és azok czélszerű használhatása tekintetében bármely növény-gyűjteménnyel versenyezhesen.

A növénytár ez évben is gyarapodott. Loyka Hugó urtól vásároltattak erdélyi zuzmók (Lichenes). A gyűjtemény becses, mert egy a tudományos világban előnyösen ismert férfi fáradozott annak öszszerkesztésében és mert a növénymeghatározások a Lichenologia coryphaeusai által eszközöltettek és eszközöltetnek.

Ajándékot tulajdonképen egyet sem említhetek fel. Ugyan kaptam egy kis és becses gyűjteményt, trencsén-megyei növényekkel tiszt. Holuby Jos. Lajos, nemespodhrasnyi ev. lelkész urtól, ki a hazai botanicusok közt mint lelkes, tudós és pontos vizsgáló igen jó hírnévnek örvend, ezen növényekkel Holuby engemet megtisztelt, de miután magam azon elvnek hódolok, hogy egy gyűjteménynek előljárója ne birjon oly tárgyakkal, melyek a vezetése alatt levő intézetben vannak, a növényeket az erdélyi muzeum herbariumába besoroztattam.

A meghatározatlan és hasonló növények közül a doublettekből is egyet-mást a gyűjteménybe fölvenni jónak találtam, így több Pávai, Szócs, gróf Lázár és Finály-féle növényt.

A múlt évi jelentésem szeriut a muzeumi növénytár állott 7450 faj és 55,341 példányból, ezen évben 7550 fajt és 55,903 példányt birunk.

A virágos növények (Anthophytae), melyek eddig még gyűjteményünkben képviselve nem voltak, vagy azok, melyeknek hazai lelhelyei az erdélyi muzeumi herbariumból hiányoztak, a következők:

(Fy = Finály, H = Holuby, P = Pávai).

Aconitum Lycoctonum L. Vlegyásza és Vurvurásza 28.7 (Fy).
Ajuga Chamaepitys Schreb. β *glabriuscula* Hol! Stortek (H). *Ajuga genevensis* Vurvurásztól Rekitzelig Piatra alba alatti völgy 29.7 (Fy).
Alisma Plantago L. Muncselmiku 31.7 (Fy) *Allium flavum* L. u. o. 31.7 (Fy). *Anthyllis Vulneraria* L. Vurvurásztól Rekitzelig Piatra alba alatti völgy 29.7 (Fy).

Betonica officinalis L. u. o. (Fy). *Brunella vulgaris* L. Oncesia 31.7 (Fy). *Carlina intermedia* Schur Mehadia (P). *Carex axillaris* Good, Bosaca (H). *Carex Davalliana* Sm. u. o. (H) *Centaurea triniaefolia* Heuff. Domoglad Mehadia (P). *Circaea intermedia* Ehrh. Ns. Podhragy (H). *Convolvulus silvaticus* Wk. Mehadia (P). *Corylus avellana* L. var. *sphaerocarpa* Wierzb. Mehadia (P).

Draba praecox Stev. Halusice (H).

Echinops banaticus Schrad. Mehadia (P). *Epilobium roseum* Schreb. u. o. (P). *Filago canescens* Jord. Ns. Podhragy (H). *Filago lutescens* Jord. u. o. (H). *Filago mixta* Holuby! u. o. (H).

Helosciadium repens Koch. Stortek (H). *Hieracium Pilosella praealtum* Neilr. u. o. és Melsice (H). *Hieracium floribundum* Koch Stortek (H). *Lactuca viminea* Mehadia (P).

Pinus Laricio Poir. γ . *nigricans* Parlatore Mehadia (P). *Polygala uliginosa* Rehb. Stortek (H).

Rubus moestus Holuby! Ns. Podhragy (H).

Sagina apetala L. Szernye (H).

Dr. Kanitz Ágost, o. ny. r. t

mint az erd. muzeum növénytani osztályának főőre.

Az erdélyi muzeum gyűjteményei számára f. év Márczius havában beérkezett adományok:

I. Könyvek és kéziratok: A m. képviselőházi iroda igazgatóságától, 1875—1878 évi országgyűlés nyomtatványaiból 8 köt. — A m. kir. földtani intézettől, Évkönyvei IV. köt. 2. füzet. és Könyvtárának címjegyzéke, Pest, 1875. — A bajor kir. tud. Akadémiától, Sitzungsberichte der philos. hist. Classe. II Bd. 2-tes Heft, München, 1875. — Gött János és Henrik brassói nyomdájától 1 köt. és 6 füzet. — Dr. Brassai Sámuelától, The Athenaeum, 1875, jul.—decz. London, 1875. — A marosvásárhelyi ref. coll. nyomdájától 4 füz. — Réthy Lipót aradi nyomdájától 3 füzet. — Gr. Bethlen Sándortól, Cserei Mihály históriája (a szerző eredeti kéziratában). — Páll Sándortól, egy XIV. századi eredeti oklevél és két XVI. századi hiteles átirat.

Pályázat.

Az erd. muzeum-egylet 1872. Augusztus 29-kén tartott rendes közgyűlésén a következő pályakérdést hirdette ki:

„Irassék meg az erdélyi fauna valamelyik családjának teljes monographiája, az eddig tett legújabb kutatások eredményeinek felhasználásával, a tudomány jelen állásának megfelelően.“

Megjegyeztetik, hogy az „Erdély“ néven nem csak a szorosan vett erdélyi részek, hanem az ugy nevezett „partes“ is értendők.

A pályadíj a természet-historiai pályadíj-alapból az alapító levél értelmében 100 o. frtban volt megállapítva.

Mint hogy azonban, noha e pályázat 1874-ben újra lett hirdetve, pályamű nem érkezett be; az igazgató választmány abból a feltevésből indulván ki, hogy ez eredménytelenségnek főleg a pályadíj csekély volta lehet oka: indítatva érezte magát, hogy ezt a pályakérdést ezúttal még egyszer tűzze ki, avval a módosítással, hogy

a pályadíj 200 frt o. ért.

A pályamunkák magyar nyelven idegen kézzel, tisztán lemásolva, a szerző nevét rejtő jelíges levélke kíséretében 1877. December 31-kéig bezárólag bérmentesen beküldendők az egyleti titkár (Finály Henrik egyetemi tanár) kezéhez.

A díjnyertes pályamunka a szerző tulajdona marad, — ha azonban hajlandó volna azt az erdélyi muzeum-egylet évkönyvében kiadatni, az ivenként 25 frtot tevő tiszteletdíjban részesül, feltéve, hogy a mű terjedelme nem haladná túl az évkönyv keretét.